

ZDROJE A ROZSAH PÔSOBNOSTI PRÁVA EURÓPSKEJ ÚNIE

Európska únia má právnu subjektivitu a ako taká má tiež vlastný právny poriadok, ktorý je oddelený od medzinárodného práva. Právo EÚ má okrem toho priamy alebo nepriamy účinok na právne predpisy členských štátov stáva sa súčasťou právneho poriadku každého členského štátu. Európska únia je sama osebe zdrojom práva. Jej právny poriadok býva zvyčajne rozčlenený na primárne právne predpisy (zmluvy a všeobecné právne zásady), sekundárne právne predpisy (založené na zmluvách) a doplnkové právo.

PRAMENE PRÁVA ÚNIE A ICH HIERARCHIA

- Zmluva o Európskej únii (ZEÚ), Zmluva o fungovaní Európskej únie (ZFEÚ), a k nim pripojené protokoly (existuje 37 protokolov, 2 prílohy a 65 vyhlásení, ktoré sú pripojené k zmluvám bez toho, aby boli začlenené do plného znenia právneho predpisu) [1.1.5](#),
- Charta základných práv Európskej únie [4.1.2](#),
- Zmluva o založení Európskeho spoločenstva pre atómovú energiu (Euratom) je stále v platnosti ako samostatná zmluva,
- medzinárodné dohody [5.2.1](#),
- všeobecné zásady práva Únie,
- sekundárne právne predpisy.

Zmluvy a všeobecné právne zásady sú na vrchole hierarchie prameňov a sú označované ako primárne právo. Po nadobudnutí platnosti Lisabonskej zmluvy 1. decembra 2009 bola rovnaká dôležitosť priznaná aj Charte základných práv Európskej únie. Medzinárodné dohody uzatvárané Európskou úniou sú primárnemu právu podriadené. O úroveň nižšie sa nachádza sekundárne právo, ktoré je platné len vtedy, ak je v súlade s hierarchicky vyššie postavenými právnymi aktmi a dohodami.

CIELE

Vytvorenie právneho poriadku Únie umožňujúceho realizáciu cieľov stanovených v zmluvách.

PRAMENE PRÁVA EÚ

A. Primárne právo Európskej únie [1.1.1](#), [1.1.2](#), [1.1.3](#), [1.1.4](#), [1.1.5](#), [4.1.2](#)

B. Sekundárne právo Európskej únie

1. Všeobecné body

Právne akty Únie sú uvedené v článku 288 ZFEÚ. Medzi tieto akty patria nariadenia, smernice, rozhodnutia, odporúčania a stanoviská. Inštitúcie EÚ môžu prijímať tieto právne akty iba vtedy, keď ich na to oprávňujú ustanovenia zmlúv. Hranice právomocí Únie vymedzuje zásada prenesenia právomocí, ktorá je zakotvená v článku 5 ods. 1 ZEÚ. V ZFEÚ sa spresňuje rozsah právomocí Únie, ktoré sa delia do troch kategórií: výlučné právomoci (článok 3), spoločné právomoci (článok 4) a podporné právomoci (článok 6), pričom EÚ prijíma opatrenia na podporu a doplnenie politik členských štátov. Zoznamy oblastí, ktoré patria do týchto troch kategórií, sú jasne stanovené v článkoch 3, 4 a 6 ZFEÚ. Ak inštitúcie nemajú potrebné právomoci prijať opatrenia potrebné na dosiahnutie niektorého z cieľov uvedených v zmluvách, môžu uplatniť ustanovenia článku 352 ZFEÚ na účely prijatia vhodných ustanovení.

Inštitúcie prijímajú už len právne nástroje uvedené v článku 288 ZFEÚ. Jedinou výnimkou je spoločná zahraničná, bezpečnostná a obranná politika, ktorá i naďalej podlieha medzivládny postupom. V tejto oblasti sa spoločné stratégie, činnosti a pozície nahrádzajú „všeobecnými usmerneniami“ a „rozhodnutiami, ktoré stanovujú“ činnosti a pozície, ktoré má Únia prijať spolu s pravidlami ich uplatňovania (článok 25 ZEÚ).

Existujú aj ďalšie formy opatrení, ako sú odporúčania, oznámenia a akty týkajúce sa organizácie a fungovania inštitúcií (vrátane medziinštitucionálnych dohôd), ktorých názov, štruktúra a právne účinky vyplývajú z rôznych ustanovení zmlúv či z právnych predpisov prijatých na ich základe.

2. Hierarchia sekundárneho práva Európskej únie

V Lisabonskej zmluve bola v článkoch 289, 290 a 291 ZFEÚ zavedená hierarchia noriem sekundárneho práva s presným rozlíšením medzi legislatívnymi aktmi, delegovanými aktmi a vykonávacími aktmi. Legislatívne akty sú vymedzené ako právne akty prijaté v súlade s riadnym alebo mimoriadnym legislatívnym postupom. Na druhej strane delegované akty sú nelegislatívnymi aktmi všeobecného významu, ktoré dopĺňajú alebo menia určité nepodstatné prvky legislatívneho aktu. Právomoc prijímať takéto akty môže delegovať na Európsku komisiu zákonodarca (Parlament a Rada). Legislatívny akt vymedzuje ciele, obsah, pôsobnosť a trvanie delegovania právomocí, prípadne mimoriadne postupy. Okrem toho zákonodarca stanovuje podmienky delegovania právomocí, ktorými môže byť právo zrušiť delegovanie právomocí alebo právo vzniesť námietku.

Vykonávacie akty zvyčajne prijíma Komisia, ktorá na to má právo v prípadoch, keď sa pre výkon právne záväzných aktov vyžadujú jednotné vykonávacie podmienky. Rada prijíma vykonávacie akty v osobitných, riadne odôvodnených prípadoch a v oblasti spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky. Ak je základný akt prijatý podľa riadneho legislatívneho postupu, môže Európsky parlament alebo Rada kedykoľvek

oznámiť Komisii, že sa domnieva, že návrh vykonávacieho aktu presahuje vykonávacie právomoci ustanovené v základnom akte. V takom prípade musí Komisia návrh aktu opätovne preskúmať.

3. Rôzne právne nástroje sekundárneho práva Únie

a. Nariadenia

Nariadenie je všeobecné, záväzné v celom rozsahu a priamo uplatniteľné. Každý, komu je určené (súkromné osoby, členské štáty, inštitúcie EÚ), ho musí uplatňovať v plnom rozsahu. Uplatňuje sa priamo vo všetkých členských štátoch hneď po nadobudnutí účinnosti (k stanovenému dátumu alebo, ak tento dátum nie je stanovený, k dvadsiatemu dňu od jeho uverejnenia v Úradnom vestníku Európskej únie), bez toho, aby muselo byť transponované do vnútroštátnych právnych poriadkov.

Nariadenie zaručuje jednotné uplatňovanie práva Únie vo všetkých členských štátoch. Zároveň zabraňuje uplatňovaniu vnútroštátnych noriem, ktoré sú nezlučiteľné s jeho ustanoveniami.

b. Smernice

Smernica je záväzná pre členské štáty, ktorým je určená (jeden, viaceré alebo všetky), pokiaľ ide o cieľ, ktorý sa má dosiahnuť, štátnym orgánom však je ponechaná voľba formy a prostriedkov. Vnútroštátni zákonodarcovia musia do vnútroštátneho práva prijať transponujúci právny akt (nazývaný aj „vnútroštátne vykonávacie opatrenie“), ktorým sa vnútroštátne právne predpisy prispôbia cieľom stanoveným v smernici. V zásade smernica právne zaväzuje občanov až po prijatí aktu transpozície. Vzhľadom na špecifické vnútroštátne podmienky majú členské štáty určitú voľnosť pri transpozícii smerníc. Transpozícia sa musí uskutočniť v lehote stanovenej v smernici. V súlade so zásadou lojálnej spolupráce, zakotvenou v článku 4 ods. 3 ZEÚ členské štáty transpozíciou smerníc zaručujú efektívnosť práva EÚ.

Smernice v zásade nemajú priamy účinok. Súdny dvor Európskej únie však rozhodol, že určité opatrenia stanovené smernicou môžu mať vo výnimočných prípadoch priamy účinok na členský štát aj vtedy, ak tento ešte neprijal transponujúci právny akt v prípadoch, keď: a) smernica nebola transponovaná do vnútroštátneho práva alebo bola transponovaná nesprávne, b) ustanovenia smernice sú imperatívne a dostatočne jasné a presné a c) ustanoveniami smernice sa priznávajú práva jednotlivcom.

Pri splnení týchto požiadaviek sa môžu jednotlivci odvolať na ustanovenia smernice pred orgánom verejnej moci. Aj keď ustanovenie nepriznáva práva jednotlivcom, a je teda splnená len prvá a druhá podmienka, majú orgány členských štátov povinnosť zohľadňovať netransponovanú smernicu. Táto judikatúra sa odôvodňuje najmä na základe zásady potrebného účinku, sankcionovania prípadov porušenia zmluvy a právnej ochrany. Na druhej strane sa však jednotlivec nemôže spoliehať na priamy účinok netransponovanej smernice v spore s inými jednotlivcami (horizontálny účinok, vec Faccini Dori Zb 1994, s. I-3325 a nasl., bod 25).

Podľa judikatúry Súdneho dvora (vec Francovich, spoločné veci C-6/90 a C-9/90) má jednotlivec nárok na náhradu škody od členského štátu, ktorý nedodríava právne predpisy Únie. Pokiaľ ide o netransponovanú smernicu alebo nedostatočne transponovanú smernicu, takéto odvolanie je možné, ak: a) cieľom smernice je priznať

práva jednotlivcom, b) obsah práv je možné určiť na základe ustanovení smernice a c) existuje kauzálne prepojenie medzi nesplnením povinnosti transponovať smernicu a škodou spôsobenou poškodenej strane. Pri dokazovaní zodpovednosti členského štátu pochybenie z jeho strany nemusí byť preukázateľné.

c. Rozhodnutia, odporúčania a stanoviská

Rozhodnutie je záväzná v celom rozsahu. Ak je určené konkrétnym subjektom (členské štáty, fyzické alebo právnické osoby), potom je záväzná len pre ne. Rozhodnutia regulujú konkrétnu situáciu konkrétnych subjektov, ktorým sú určené. Súkromná osoba sa môže odvolať na práva udelené rozhodnutím určeným členskému štátu, len ak tento členský štát prijal akt transpozície. Rozhodnutia môžu byť priamo uplatniteľné za tých istých podmienok ako smernica.

Rozhodnutia a stanoviská nezakladajú právo ani povinnosť subjektom, ktorým sú určené, ale môžu poskytnúť usmernenia v oblasti interpretácie a obsahu práva Únie.

4. Systém právomocí, postupov, presadzovania a uplatňovania právnych aktov

a. Legislatívna právomoc, právo na podnet a legislatívny proces: [1.3.2](#), [1.3.6](#), [1.3.8](#) a [1.2.3](#)

Parlament, Rada a Komisia sa na prijímaní právnych predpisov podieľajú v rôznej miere v závislosti od konkrétneho právneho základu daného aktu. Parlament môže Komisiu požiadať, aby mu a Rade predložila legislatívny návrh.

b. Vykonávanie právnych predpisov Únie

Podľa primárneho práva má EÚ samotná len obmedzené vykonávacie právomoci, preto právo Únie zvyčajne vykonávajú členské štáty. Článok 291 ods. 1 ZFEÚ napokon členským štátom ukladá povinnosť, aby prijali všetky opatrenia vnútroštátneho práva potrebné na vykonanie právne záväzných aktov Európskej únie. Ak sa na vykonávanie právne záväzných aktov Únie vyžadujú jednotné podmienky, Komisia uplatní svoju výkonnú moc (článok 291 ods. 2 ZFEÚ).

c. Výber druhu právneho aktu

V mnohých prípadoch stanovujú požadovanú formu právneho aktu zmluvy. V mnohých prípadoch však nie sú stanovené žiadne konkrétne druhy právnych aktov. V danom prípade sa v článku 296 ods. 1 ZFEÚ ustanovuje, že konkrétny druh aktu vyberajú inštitúcie „v súlade s uplatniteľnými postupmi a zásadou proporcionality“.

C. Všeobecné zásady práva Únie a základných práv

V zmluvách je veľmi málo zmienok o všeobecných zásadách práva Únie. Tieto zásady sa vyvinuli najmä na základe judikatúry Súdneho dvora (zásada právnej istoty, inštitucionálnej rovnováhy, oprávneného očakávania, atď.). Základné práva sa uznávajú ako všeobecné zásady práva Únie takisto vďaka judikatúre Súdneho dvora. Uvedené zásady v súčasnosti upravuje článok 6 ods. 3 ZEÚ, ktorý odkazuje na základné práva zaručené Európskym dohovorom o ochrane ľudských práv a základných slobôd, vyplývajúce z ústavných tradícií spoločných pre členské štáty, ako aj z Charty základných práv Európskej únie ([4.1.2](#)).

D. Medzinárodné dohody uzatvárané Európskou úniou

Únia môže v rozsahu svojich právomocí uzatvárať medzinárodné dohody s tretími krajinami alebo medzinárodnými organizáciami (článok 216 ods. 1 ZFEÚ). Tieto dohody sú záväzné pre Úniu a členské štáty a sú neoddeliteľnou súčasťou práva Únie (článok 216 ods. 2 ZFEÚ).

ÚLOHA EURÓPSKEHO PARLAMENTU

Podľa článku 14 ods. 1 ZEÚ: Európsky parlament spoločne s Radou vykonáva legislatívne (prostredníctvom riadneho legislatívneho postupu) a rozpočtové (prostredníctvom mimoriadneho legislatívneho postupu podľa článku 314 ZFEÚ) funkcie. Parlament sa usiluje zjednodušiť legislatívny proces, zlepšiť návrhy právnych textov a zabezpečiť účinnejšie tresty pre členské štáty, ktoré nedodržia právne predpisy Únie. Ročný pracovný program a legislatívny program Komisie prezentujú hlavné politické priority Komisie a vymedzujú konkrétne opatrenia (legislatívne a nelegislatívne opatrenia), ktoré tieto priority prevádzajú na operačnú úroveň. Parlament zohráva významnú úlohu pri vytváraní nových právnych predpisov, pretože preskúmava ročný program Komisie a spresňuje, aké predpisy by podľa neho mali byť predložené.

Únia po nadobudnutí právnej subjektivity už môže uzatvárať medzinárodné dohody (článok 218 ZFEÚ). Všetky dohody uzatvorené v oblasti spoločnej obchodnej politiky a vo všetkých oblastiach, ktorých politiky spadajú do riadneho legislatívneho postupu, si vyžadujú súhlas Európskeho parlamentu (článok 218 ods. 6 písm. a) ZFEÚ). Parlament už preukázal, že v prípade vážnych obáv nebude váhať využiť svoje právo veta. Napríklad v roku 2012 zamietol [Obchodnú dohodu o boji proti falšovaniu](#) (ACTA).

Udo Bux
05/2019

